

Motion

1982/83:395

Lennart Pettersson m. fl.

Generell pant på systembolagets vin- och spritflaskor

Miljökostnadsutredningen föreslog i sitt betänkande SOU 1976:35 Dryckesförpackningar och miljö ett antal åtgärder för att minska nedskräpningen. Bland dessa förslag var pant på systembolagets samtliga vin- och spritflaskor.

Samma krav framfördes också i den socialdemokratiska partimotionen i miljöfrågor (1979/80:760).

Det bör nu vara dags att gå från ord till handling när det gäller ett generellt pantsystem för systembolagets vin- och spritförpackningar. Det är då angeläget att pantsystemet utformas på ett sådant sätt att såväl miljö- som sysselsättningsmässiga hänsyn tas.

Statens industriverk har här anvisat en väg i sin utredning SIND PM 1982:1 Förpackningsglasindustri – konsekvenser av återvinning och returanvändning, nämligen den s. k. återglasmetoden som innebär att buteljerna återtas i systembutikerna och/eller vid särskilda externa inlämningsställen och återgår till glasbruken i form av krossglas.

Tillverkningen av förpackningsglas sker på två platser i Sverige – Hammar och Limmared. De två glasbruken ägs av PLM. Bruken i Hammar och Limmared sysselsätter f. n. 270 resp. 365 anställda och de är helt dominerande på sina resp. orter. Hammar är specialiserat på dryckesförpackningar och Limmared på förpackningsglas för läkemedel och livsmedel.

Omkring 1970 tillverkades i tre glasbruk årligen nära en miljard glasförpackningar. Volymen har därefter successivt gått ner. Från 31 produktionslinjer 1970 har antalet reducerats till 10. Produktion vid fullt utnyttjande av dessa linjer är 450 miljoner förpackningar/år.

SIND-utredningen har utförligt analyserat orsaken till det minskade produktionsunderlaget. Nämnas här kan bl. a. den stora minskningen av engångsglas för öl- och läsk i början av 1970-talet, därefter dels en allmän tillbakagång för flera av de produktgrupper som packas i glas, dels en övergång till plastförpackningar inom delar av livsmedels- och läkemedelssektorn.

Enligt PLM ligger den kritiska produktionen på ca 400 miljoner förpackningar/år för att tillverkningen även framgent skall kunna ske vid två bruk. Om man inte kan hålla en sådan volym kommer man att tvingas lägga ner ett av de två glasbruken.

SIND:s framtidsprognos när det gäller förpackningsglaset är pessimistisk. Den innebär att den inhemska efterfrågan på svenskt förpackningsglas

kommer att minska med ungefär 10 % 1980–1985, dvs. en minskning från 368 miljoner till 330 miljoner förpackningar/år.

Förutsättningarna för export är ogynnsamma. Den relativt stora export som sker i dag är inte motiverad av lönsamhetsskäl utan är framtvingad av att kortsiktigt finna avsättning för överkapacitet som uppstått i den svenska tillverkningsindustrin. Denna olönsamma export kan därför med all sannolikhet inte upprätthållas på sikt.

Med en beräknad inhemsk efterfrågan på svenskt förpackningsglas på ca 330 miljoner förpackningar/år och en olönsam och vikande exportmarknad ser det mörkt ut vad gäller möjligheterna att upprätthålla produktionen vid båda de svenska glasbruken, där främst Hammar är i farozonen.

Miljökostnadsutredningens betänkande från 1976 har visat att det föreligger en långt gående politisk enighet om att ett generellt pantsystem för systembolagets vin- och spritflaskor bör genomföras, så att nedskräpningen i naturen kan minskas.

De skräpmätningar som har utförts visar visserligen att vin- och spritglas endast svarar för en mindre del av antalet skräpföremål. Det bör dock betonas att man här räknar antalet föremål och att ett kolapapper ger samma utslag i statistiken som en söndrig vinflaska.

Om beräkningsgrunderna i stället hade varit de olägenheter samhället upplever i form av skador, upplockningskostnader etc. så hade självfallet vin- och spritglasens andel härav ökat betydligt.

Ett annat problem vad gäller vin- och spritflaskorna är den negativa roll de och allt glas spelar i omhändertagandet av hushållsavfall. Andelen glas i hushållsavfallet är närmare 10 %. Något sätt att med nuvarande behandlingsmetoder för avfall tillgodogöra sig glaset som en avfallsresurs (jfr pappersavfall i förbränningen) finns inte. Glaset varken försvinner eller reduceras genom någon typ av behandling. Har glaset en gång kommit in i avfallsströmmen så kommer glasmassan att stanna kvar där och utgöra ett problem. Dessutom är flaskor eller glassplitter en klar nackdel i själva insamlingsledet och kan orsaka skador och problem för renhållningsarbetarna.

Ett effektivt administrerat återtagningssystem borde kunna leda till en återlämning av minst 75 % av alla vin- och spritbuteljer. Detta innebär att det glas från vin- och spritsortimentet som hamnar i soporna minskar från 70 000 ton till mindre än 25 000 ton. En bredare återtagning av hushållsglas, som naturligtvis är betydligt svårare att åstadkomma, kan på sikt innebära en minskning med ytterligare 10 000–15 000 ton glasavfall. Denna jämförelse visar klart var åtgärderna i första hand bör sättas in.

Som ovan redovisats innebär nuvarande efterfrågeutveckling för glasförpackning att ett av Sveriges två återstående förpackningsglasbruk måste läggas ned. Ett utbyggt returglassystem med återfyllning av "gamla flaskor" innebär att denna utveckling påskyndas ytterligare. Ett rätt utformat pantsystem för vin- och spritflaskor enligt SIND:s modell blir däremot ett

direkt stöd för sysselsättningen vid de två hotade glasbruksorterna Limmared och Hammar. Enligt vår mening bör riksdagen därför nu uttala sig för ett generellt pantsystem som främjar såväl miljö som sysselsättning.

Den av SIND föreslagna modellen har fått namnet "återglassystem för Systembolagets vin- och spritsortiment".

Återglas används såsom benämning på glas som returneras av konsumenten men som inte återfylls på det sätt som returglas gör. Återglaset blir i stället till krossglas och råvara i glasproduktionen.

Ett hanteringssätt där allt systembolagets vin- och spritglas görs till återglas har, som ovan visats, betydande fördelar. Det ger underlag för en nyproduktion av ökande omfattning, vilket är positivt av sysselsättningsmässiga skäl och av miljöskäl, eftersom detta enligt resonemanget ovan innebär att man kan ta hand om det krossglas som alstras och använda det som råvara. SIND har också visat att det är ett billigt system.

Allt vin- och spritglas som säljs av systembolaget beläggs med pant. Panten tas ut av tillverkaren resp. importören som ett pristillägg och följer flaskan till konsumenten. Konsumenten lämnar tillbaka flaskorna i systembutikerna och får då tillbaka pantbeloppet.

Eventuellt kan man tänka sig att också använda sig av särskilda fristående återköpscentraler. Dessa bör i så fall knytas till redan befintliga rörelser med bemannad verksamhet och livlig konsumenttrafik, såsom stormarknader, köpcentra, bensinstationer etc.

Tekniken för en automatiserad återtagning av vin- och spritflaskor finns redan utvecklad. Detta är alltså inget problem. Dessutom utgår skissen ovan ifrån en återlämning där systembolaget och Vin & Spritcentralen inte belastas med hantering av de återlämnade glasen. Det kan slutligen vara lämpligt att konstruera återglassystemet enligt samma mall som returburksystemet, dvs. med ett fristående pantbolag som hanterar administration av pant, eventuella återköpscentraler etc.

Med hänvisning till vad som anförts i motionen hemställs

att riksdagen uttalar sig för

1. att ett generellt pantsystem snarast införs för systembolagets vin- och spritsortiment,
2. att pantsystemet utformas på ett sådant sätt att nedskräpningen i naturen minskar och sysselsättningen vid de två förpackningsglasbruken tryggas.

Stockholm den 18 januari 1983

LENNART PETTERSSON (s)

LAHJA EXNER (s)

INGEMAR KONRADSSON (s)

HÅKAN STRÖMBERG (s)

GUNNAR STRÖM (s)

STURE ERICSON (s)

HELGE HAGBERG (s)

KARIN FLODSTRÖM (s)